

Asia: VN/27386/2023-VNK-31

Luonnos valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismin torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä

Tarkentavat kysymykset

Millaista sidosryhmäyhteistyötä tulisi tehdä toimeenpanon aikana (yhteistyötahot, yhteistyön muoto ja fokus)?

Ohjelman toimeenpanokaudella yhteistyötä tulee tehdä hyödyntäen romanipolitiikan rakenteiden kaikkia toimijatasoja (Rompo3, 2023-2030) romanipolitiikan vastuuministeriön sosiaali- ja terveysministeriön, valtakunnallisen romaniasiain neuvottelukunnan (STM/RONK), AVI/alueellisten neuvottelukuntien (4 kpl), paikallisten romanityöryhmien sekä paikallisten romaniyhteisöjen, -järjestöjen ja romaniedustajien kanssa.

On tärkeää varmistaa, että romanien äänet kuuluvat ja että he ovat mukana kaikissa päätöksenteon vaiheissa. Yhteistyön tulisi sisältää jatkuvaa dialogia ja yhteisiä työpajoja, joiden tavoitteena on kehittää ja tarkistaa käytäntöjä, jotka vaikuttavat suoraan romanivähemmistöön.

Suomalaisen yhteiskunnan fokuksena on työllisyys ja se on myös romaniväestön haaste. Tämä fokus tulisi yhdistää eri toimijoiden välillä toimeenpanon aikana.

Sidosryhmätyöskentelyn tulisi olla systemaattista ja läpinäkyvää, yhteisiä kasvokkain tapaamisia verkontapaamisten lisäksi. Romaniväestön osallisuus sidosryhmätyöskentelyyn tulisi turvata eri tahojen kanssa. Toimintaa tulisi myös arvioida, tuottaako se haluttuja tuloksia. Fokuksena olisi löytää yhteinen ymmärrys, vakaa pohja ja toimintamalleja tekemiselle sekä luoda sidosryhmätyöskentelyn rinnalle toimivia yhteistyökumppaniverkosto toteuttamaan tavoitteita.

Miten ja missä toimenpiteissä risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjuminen tulisi erityisesti huomioida?

Kaikissa toimenpiteissä erityisesti romanilasten, -nuorten ja – naisten kohdalla huomioiden Lapsiasiavaltuutetun toimiston tekemän selvityksen toimenpidesuositukset Romanilasten ja -nuorten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisesta sekä ECRIn maaraudit.

Risteävä ja moniperusteinen syrjintä on huomioitava erityisesti koulutuksessa, työmarkkinoilla ja asumisessa, jotka ovat keskeisiä alueita, joilla romanivähemmistö kokee syrjintää. Toimenpiteiden tulee sisältää kahdensuuntaisia koulutusohjelmia, jotka kasvattavat tietoisuutta rasismien ja syrjinnän monimuotoisuudesta, sekä käytäntöjä, jotka edistävät moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta työpaikoilla ja asuinalueilla.

Mitä sellaisia toimenpiteitä toimenpideohjelmasta puuttuu, joita valtioneuvoston yhdenvertaisuustiedonannon puitteissa pitäisi mielestäsi edistää?

Huomion kiinnittäminen mustalaisvastaisuuteen (romanivastaisuus) eli antigypsyismiin. Sen tunnustaminen ja tunnistaminen sekä sen vastainen työ osana rasisminvastaista työtä. Etsitään keinoja ja toteutetaan eri toimenpiteitä puuttua romanien kokemaan häirintään ja vihapuheeseen kaikilla yhteiskunnan tasoilla.

- Sivulla 23 mainitaan toimenpideohjelman toimet, olisiko siihen mahdollista lisätä sidosryhmiksi korkeakoulut, (ammattikorkeakoulu ja yliopisto)

-Sivulta 27 Toimenpideohjelman toimista puuttuvat kokonaan romanivähemmistön yhdenvertaisuuteen kohdistettavat toimenpiteet ja resurssit. On vaarana, että heidän tarpeensa jäävät näkymättömäksi ja huomioimatta. Romanien usko tosilliseen yhdenvertaisuuteen on koetuksella arkipäivän toistuvien ja kertautuvien syrjivien kokemusten myötä. Olisi hyvä mainita vähemmistöryhmät nimeltä ja resurssit, joita kohdistettuihin toimenpiteisiin on varattu. Tämä edistäisi myös läpinäkyvyyttä ja avoimuutta.

Esimerkiksi tilanteessa, jossa työllisyyspalvelut siirtyvät valtiolta kunnille on huomioitu saamelais- ja ruotsinkieliset sekä maahanmuuttajat, mutta romanivähemmistöä ei mainita ollenkaan, vaikka heillä on haasteita saada työ- tai harjoittelupaikkoja. Romanien työllisyyden kehittämistoimet puuttuvat kokonaan ja resursseja tilanteen edistämiseksi ei ole varattu. Myös ajankohtainen tutkimustieto on puutteellista. Esimerkiksi romanien korkeakouluopiskelu tilanne on kohentunut, mutta tutkimusta sen todentamiseksi, ei ole olemassa.

Voisiko otsikkotasolla kirjata myös viestinnän yhdenvertaisuuden. Esimerkiksi romanit ovat vieläkin näkymätön vähemmistö tavallisessa viestinnässä. He eivät näy kuntalaisen roolissa kunnissa tavallisessa viestinnässä, kansalaisen roolissa ministeriöiden normaalissa viestinnässä tai oppilaitosten viestinnässä opiskelijan/työntekijän rooleissa,. Jos he näkyisivät esimerkiksi kuvissa, se loisi mielikuvaa tavallisuudesta, kuulumisesta joukkoon. Tämä kokemus olisi äärimmäisen tärkeää romanilapsille ja –nuorille, mutta myös pääväestön nuorille, jotta he näkisivät sen normaalina. Voisiko toimenpideohjelma edistää tältä osin yhdenvertaisuutta?

Miten toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia tulisi seurata?

Osallistamalla hallinnon eri tasot sekä kansalaisyhteiskunta säännölliseen aikataulutettuun seurantaan nykyisellä hallituskaudella; paikallisten romanityöryhmien ja romanijärjestöjen osaamisen hyödyntäminen.

Seurantaan tulisi sisällyttää säännölliset arvioinnit, jotka keräävät tietoa suoraan romaniväestöltä heidän kokemuksistaan ohjelman vaikutuksista heidän elämäänsä. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi kyselytutkimusten ja haastattelujen avulla. Lisäksi olisi hyvä perustaa riippumaton seurantaryhmä, joka raportoi edistymisestä säännöllisesti ja julkisesti.

Muut kommentit

Euroopan neuvoston rasismin vastainen komitea ECRI:n määrittä antigypsyismin vuonna 2020 päivitettyssä suosituksessaan nro 13 seuraavasti: "Antigypsyismi eli mustalaisvastaisuus, suomalaisittain romanivastaisuus, on erityinen rasismin muoto, ideologia, jonka perustana on rasismi. Sen taustalla on rotujen erotteluun pohjaava ylivertaisuus, epäinhimillistäminen ja institutionaalinen rasismi, jota ruokkii historiallinen syrjintä. Sen ilmenemismuotoja ovat muun muassa romaneihin kohdistuva väkivalta, vihapuhe ja hyväksikäyttö sekä, stereotyyppinen leimaaminen ja räikeä syrjintä, jota tulee torjua kaikilla tasoilla ja kaikin keinoin."

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Grönfors Janette
Sosiaali- ja terveysministeriö - STM/RONK, verkosto